

УДК5666:581(091):581.55.551.791(477)

Висоцька Л. М.

ОСНОВИ СТАТИСТИКО-ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена сучасним проблемам статистико-економічного аналізу банківських операцій. В ній розглядається методика аналізу балансового звіту й система основних показників діяльності комерційних банків.

Українська банківська система досить молода, особливо порівняно з банківськими системами розвинутих країн. Можна вважати, що вона перебуває на початковому етапі свого розвитку, бо її побудова, по суті, розпочалася з 1991 року. Проведений аналіз показав, що загальна кількість банків за період з 1994 по 2000 рік зменшилася з 228 до 203. На 01.01. 2000 року 52 банки було віднесено до категорії проблемних, що склало 25,6 % до загальної кількості банків України, 37 банків перебувало у стадії ліквідації [1,2].

Зважаючи на це, в сучасних умовах розвитку банківської системи фінансовий менеджмент і стратегічне планування неможливо здійснювати ефективно без використання статистико-економічного аналізу. Виникає необхідність у розробці аналітичних засобів достовірного відображення та аналізу банківських операцій як у статистиці, так і особливо в динаміці на основі фінансової та управлінської звітності. Одним з основних напрямків побудови інформаційно-аналітичного забезпечення управління банківською діяльністю є визначення науково обґрунтованої системи показників, яка б відповідала сучасним умовам функціонування банківської системи. Щодо інформаційного забезпечення, на наш погляд, існує проблема в отриманні достовірних статистичних даних для різних зацікавлених сторін. Вісник НБУ та інша періодика для зовнішніх і внутрішніх користувачів інформації надає дані щодо обсягу та структури активів, зобов'язань і капіталу комерційних банків за групами банків на певні дати. Ця статистична інформація потребує глибокого аналізу, бо вона не дає можливості оцінити, які банки є найстабільнішими та привабливішими для інвестора. Тому необхідно проводити горизонтальний і верти-

кальний аналіз даних НБУ за певні періоди (рік, три або п'ять), щоб проаналізувати динаміку обсягу та структури активів, зобов'язань і капіталу банків, а також розрахованих на їхній основі відносних показників. Для цього слід застосовувати весь арсенал статистичних методів. Проведення даної роботи як комерційними банками, так і відповідними відділами НБУ, дасть можливість розв'язати низку проблем, пов'язаних з нестачею статистичної інформації, на основі якої можна робити певні висновки та рекомендації.

Як позитивний момент, все ж таки слід зауважити, що значним кроком до стабілізації банківської системи стало впровадження з 01.01. 1998 року нового плану рахунків та нових форм звітності (балансового звіту комерційного банку (Ф. № 11), звіту про прибутки та збитки (Ф. № 2-КБ), звіту про зміни в акціонерному капіталі, звіту про рух грошових коштів, звіту про кредитний портфель, звіту про залишки за депозитами, звіту про дотримання економічних нормативів, звіту про дотримання нормативів відкритої валютної позиції та інших), котрі наближені до міжнародних стандартів. Таким чином покращилась якісна сторона інформаційної бази і відповідно можливості використання статистико-економічного аналізу в банківській діяльності. Наприклад, сформований балансовий звіт комерційного банку на певну дату дозволяє комплексно вивчити його фінансову стійкість, так як він виступає синтезуючим джерелом інформації. На основі аналізу балансового звіту визначається стан ліквідності, доходності і ступінь ризикованості окремих банківських операцій; джерела власних і залучених коштів, структура їх розміщення на певну дату чи за певний період. На наш погляд, основою статистико-еко-

номічного аналізу в банківській діяльності є глибоке розуміння інформаційних джерел. Аналізуючи балансний звіт комерційного банку, визначимо такі основні етапи його вивчення (рис. 1).

Дослідження структури балансового звіту комерційних банків, на нашу думку, слід починати з пасиву, який характеризує джерела коштів і природу фінансових зв'язків банків, бо саме пасивні операції значною мірою визначають умови, форми і напрямки використання банківських ресурсів, тобто обсяг і структуру активів. Для аналізу пасивів та активів пропонується таке групування рахунків балансового звіту за істотними ознаками (рис. 2).

Велике значення при цьому має оцінка якості активів за ступенем ризику. При аналізі обсягу активів, зобов'язань і капіталу постає питання не тільки про їхні кількісні значення, а саме якісні характеристики. Відповідно до міжнародної практики оцінюються не обсяг, а якість активів. Наприклад, різке зростання кредитів може свідчити про не досить надійний кредитний портфель. Отримана велика сума прибутку та сплата значних дивідендів не є стовідсотковою ознакою надійності банку, а це ще раз підтверджує необхідність здійснення аналітичної роботи на належному рівні. Тому в процесі проведення ана-

лізу необхідно широко використовувати як статистичні, так і економіко-математичні методи, а саме: метод групувань та класифікацій, узагальнюючих показників, методи аналізу рядів динаміки, індексний, дисперсійний, кореляційно-регресійний та інші [3]. На нашу думку, слід вивчати масштабність і спектр послуг, що надаються банківськими установами — інституційними одиницями сектора фінансових корпорацій. Адже, аналізуючи фінансові потоки в системі національних рахунків, ми можемо оцінювати взаємозв'язок показників даного сектора економіки із загальноекономічними показниками держави в цілому. В цьому зв'язку виникає необхідність подальшого вдосконалення існуючих показників, що характеризують діяльність банківських установ. Розрахунок показників банківської діяльності базується на даних фінансової звітності банку. На наш погляд, система основних показників банківської діяльності та методика їх розрахунку представлена в таблиці 1.

Слід зазначити, що значення показників капіталу, основного капіталу, сукупних активів, зобов'язань банку, коштів на кореспондентському рахунку, коштів у касі, на розрахункових та поточних рахунках, високоліквідних активів, робочих активів та активів, зважених на ризик,

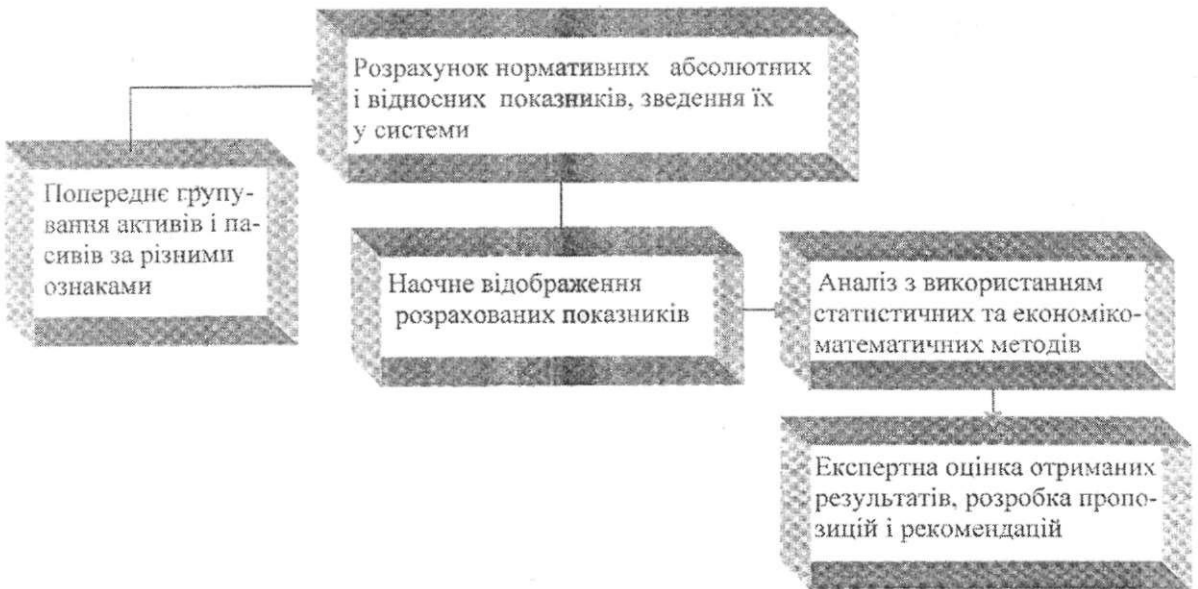

Рис. 1. Етапи вивчення балансового звіту банку

За пасивом	Вартістю власного капіталу, залучених та запозичених коштів	За активом	Вартістю робочих активів
	Видами джерел коштів та контрагентами		Формами розміщення та контрагентами
	Строками повернення		Ліквідністю
	Видами операцій		Видами операцій

Рис. 2. Групування рахунків активу і пасиву за істотними ознаками

Таблиця 1. Система основних показників банківської діяльності

Назва показника	Джерело даних	Методика розрахунку	
Коефіцієнти достатності капіталу:	xxxxxx	Умовні позначення	Сутність Показника
К1	Ф № 1Д-КБ*, Ф № 1-КБ*, Ф № 11, Ф № 604*	ОК/СА	Основний капітал/ сукупні активи
К2	Ф № 1Д-КБ, Ф № 1-КБ, Ф № 11, Ф № 604	ОК/А*г	Основний капітал/Активи зважені на ризик
К3	Ф № 1Д-КБ, Ф № 1-КБ, Ф № 11, Ф № 604	ОК/З	Основний капітал/Зобов'язання
Прибутковість капіталу (ПК)	Ф № 1Д-КБ, Ф № 1-КБ, Ф № 11, Ф № 2-КБ	ЧП/К	Чистий прибуток/Середній обсяг капіталу
Прибутковість активів (ПА)	Ф № 1Д-КБ, Ф № 1-КБ, Ф № 11, Ф № 2-КБ	ЧП/А	Чистий прибуток/Середній обсяг активів
Рівень активів з підвищеним ризиком (Апр)	Ф № 1Д-КБ, Ф № 1-КБ, Ф № 11	А*г/СА	Активи, зважені на ризик/Сукупні активи
Коефіцієнт якості активів (КяА)	Ф № 1Д-КБ, Ф № 1-КБ, Ф № 11	А*г/К	Активи, зважені на ризик/Капітал
Коефіцієнт дієздатності (Кд)	Ф № 2-КБ	В/Д	Витрати/Доходи
Рентабельність доходів (Рд)	Ф № 2-КБ	П/Д	Прибуток/Доходи
Рентабельність витрат (Рв)	Ф № 2-КБ	П/В	Прибуток/Витрати
Коефіцієнти ліквідності:	xxxxxxx	xxxxxxx	xxxxxxx
Клз	Ф № 1Д-КБ, Ф № 1-КБ, Ф № 11	СА/З	Сукупні активи/Зобов'язання
Клар	Ф № 1Д-КБ, Ф № 1-КБ, Ф № 11	Ав/Ар	Високоліквідні активи/Робочі активи
Клм	Ф № 1Д-КБ, Ф № 1-КБ, Ф № 11	(Ккр + Ка)/Рр + Рп	(Кошти на кореспондентських рахунках + кошти в касі)/Поточні рахунки

розраховуються на основі постанови Правління Національного банку України № 141 від 14.04.98 р. [4] "Про затвердження інструкції про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків", зареєстрованої в Міністерстві юстиції України за № 323/2763 від 15 травня 1998 р. Витрати = (процентні витрати + комісійні витрати + інші банківські операційні витрати + інші небанківські операційні витрати + відрахування в резерви + непередбачені витрати) — дані рядками з форми № 2 - КБ. Доходи = (процентні доходи + комісійні доходи + результат від

торговельних операцій + інші банківські операційні доходи + інші небанківські операційні доходи + зменшення резервів за заборгованістю + непередбачені доходи) — дані за рядками з форми № 2-КБ. Прибуток = р.А72, р.А73 з форми № 2-КБ. Чистий прибуток = р.А90, р. А91 з форми № 2-КБ. Все ж таки це тільки перші спроби систематизації основних напрямків аналізу банківських операцій, які потребують подальшого вдосконалення в процесі більш глибокого дослідження питання і його проблем.

На сучасному етапі банківській системі України уже важко доводити, що вона є стабільною і привабливою прибутковою для інвесторів, а це її основне завдання, яке може бути досягнуто також і за рахунок використання ефек-

* Щоденний баланс комерційного банку — Ф. № 1Д-КБ, щомісячний баланс — Ф. № 1-КБ, розрахунок резерву на можливі втрати за кредитними операціями комерційних банків — Ф. № 604.

тивного статистико-економічного аналізу діяльності банків і правильної, постійно зваженої фі-

нансової політики як кожного банку, так і держави в цілому.

1. Про підсумки діяльності комерційних банків України за перше півріччя 1999 року / В. Зінченко // Вісник НБУ.— 1999.— № 9.— С 40—54.

2. Структура зведеного балансу комерційних банків у 1998—1999 роках // Вісник НБУ,— 1999.— № 12.— С 26—49.

3. *Головач А. В., Захожай В. Б., Головач Н. А.* Банківська статистика.— К.: Українсько-фінський інститут менеджменту та бізнесу, 1998.— 192 с.

4. Постанова Правління Національного банку України № 141 від 14.04.98 р. "Про затвердження інструкції про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків", зареєстрована в Міністерстві юстиції України за № 323/2763 від 15 травня 1998 р. із змінами і доповненнями.

Vysotskaya L. M.

THE ESSENTIAL PRINCIPLES OF STATISTIC AND ECONOMIC ANALYSIS OF BANKING ACTIVITY

This article is devoted to the present-day problems of statistic and economic analysis of banking operations. We examine some banking operation factors of Ukraine and define methods of analysis accounts of bank statement in it.